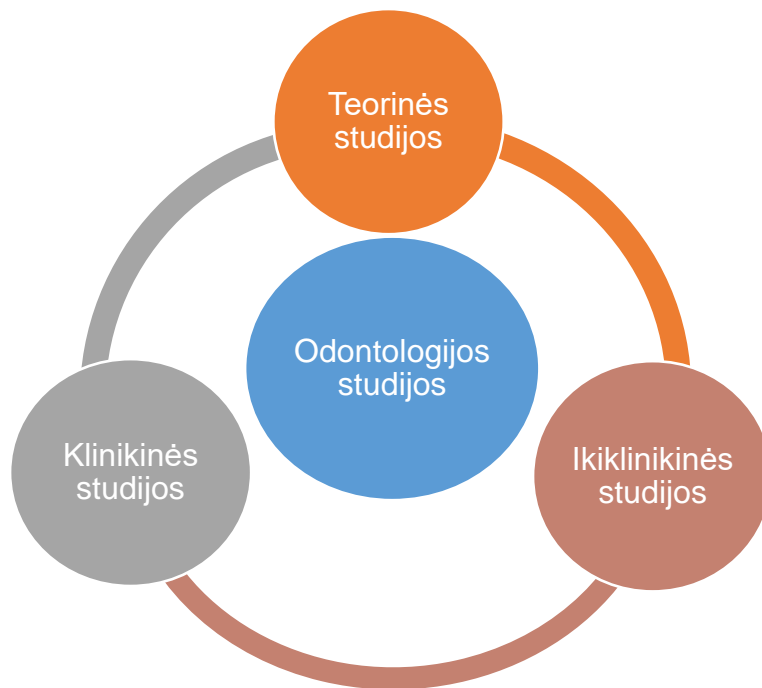

LSMU ODONTOLOGIJOS VIENTISŪJŲ STUDIJŲ PROGRAMOS IKIKLINIKINIŲ IR KLINIKINIŲ PRAKTIKOS DARBŲ APRAŠAS

Praktikos darbų tikslas

Odontologijos studijų pagrindą sudaro trys kertiniai komponentai: teorinės studijos, ikiklinikinės ir klinikinės studijos (1 pav.). Praktikos darbų tikslas – ugdyti studento elgseną bei gebėjimus, pagrįstus odontologijos kaip medicinos srities pagrindų žiniomis, bei psichomotorinius įgūdžius biomedicinos, elgesio, etikos, klinikinių odontologijos mokslų ir informacijos valdymo srityse, kad studentas įgytų kompetencijas, kurias privalo turėti pradedantysis gydytojas odontologas. Ikiklinikiniuose praktikos darbuose studentui pradedami formuoti praktikinio darbo įgūdžiai klinikiniams darbams. Tai suteikia galimybę įgyti motorinius ir procedūrinius įgūdžius, kurių neįmanoma išmokyti kitu būdu. Ikiklinikiniuose praktikos darbuose naudojami instrumentai bei odontologinė įranga yra identiška naudojamai klinikiniame darbe su pacientais. Modeliuojant kliniškes situacijas ugdomas studento profesionalumas, formuojami saugios ir efektyvios kliniškes praktikos pagrindai, akcentuojama profilaktikos priemonių svarba. Ikiklinikiniai praktikos darbai yra orientuoti į studentą (angl. *student centered*), tačiau juose padedamas pamatas realioms kliniškes situacijoms ir formuojamas studento požiūris į pacientą orientuotiems (angl. *patient centered*) prevencijos, diagnostikos ir gydymo metodams klinikiniuose praktikos darbuose. Studentai jau būna sukaupę teorinių žinių paskaitose ir seminaruose, todėl gali pritaikyti ir gilinti jas atlikdami ikiklinikinių ir kliniškes praktikos darbų užduotis, taip įgydami naujų manualinių odontologijos praktikai būtinų įgūdžių bei kompetencijų.

1 pav. Odontologijos studijų kertiniai komponentai.

Pasirengimas praktikos darbams ir jų eiga

Praktikos darbai vykdomi tam pritaikytose LSMU MA Odontologijos fakulteto profilinių klinikų bazėse. Pirmojo užsiėmimo metu dėstytojas supažindina studentą su praktikinio darbo organizavimo tvarka, reikalavimais ir tam tikroje bazėje galiojančiomis vidaus tvarkos taisyklėmis.

Pasiruošdamas praktikos darbams, studentas privalo:

1. Susipažinti su LSMU MA Odontologijos fakulteto profilinių klinikų bazėse taikomomis vidaus tvarkos taisyklėmis ir jų laikytis.
2. Pasirūpinti ikiklinikiniams ir klinikiniams praktikos darbams reikalingomis individualiomis darbo priemonėmis pagal tam tikroje LSMU MA Odontologijos fakulteto klinikinėje bazėje keliamus reikalavimus.
3. Pasirūpinti tvarkinga ir tinkama apranga.
4. Tam skirtose vietose palikti darbui nebūtinus asmeninius daiktus ir išorinius drabužius.
5. Pasikartoti teorines žinias, susijusias su darbo eiga, sauga, etika, numatomu paciento ar klinikinės situacijos ištyrimu, gydymu ir profilaktika.
6. Pasikartoti paciento dokumentacijos pildymo reikalavimus.

7. Prieš klinikinius praktikos darbus pasirūpinti paciento registracija ir sklandžiu patekimu į LSMU profilines klinikas.

Pirmojo užsiėmimo arba prieš tai buvusių praktikos darbų metu dėstytojas nurodo būsimų praktikos darbų užduotis. Atsižvelgdamas į tai, studentas turi pasikartoti ar, esant reikalui, praplėsti turimas teorines žinias, būtinas numatomoms praktikinėms užduotims atlikti. Praktikos darbų tikslas, įgyjamos kompetencijos, studijavimo ir vertinimo metodikos bei informacija, nurodanti ką studentai turi papildomai savarankiškai pasiruošti, yra nurodoma virtualioje mokymosi aplinkoje (VMA).

Sekančių praktikos darbų pradžioje dėstytojas su studentais aptaria tos dienos praktikos darbų planą, užduotis, jų vykdymo eigą, studentai gali pasitikslinti kilusius teorinių žinių neaiškumus, planuojamų atlikti procedūrų eigą ar technikos niuansus. Studentui neturint pakankamų įgūdžių ar pirmą kartą atliekant tam tikrą praktikinę užduotį, dėstytojas gali iš pradžių ją pademonstruoti atlikdamas pats, studentui stebint arba asistuojant. Vėliau studentai skatinami savarankiškam komandiniam darbui, dėstytojui darbo eigoje įsikišant tik būtiniais atvejais.

Jei dalis praktikos darbuose dalyvaujančių studentų tiesiogiai neatlieka praktikinių užduočių (pavyzdžiui, dėl pacientų trūkumo, riboto darbo vietų skaičiaus ir pan.), jie asistuoja praktikines užduotis atliekantiems kolegoms, arba stebi jų darbą. Tokiu atveju dėstytojui rekomenduojama įtraukti į procesą ir stebinčius ar asistuojančius studentus, atkreipiant jų dėmesį į atliekamos praktikinės užduoties technikos ypatumus, teorinį pagrindimą ar galimus patobulinimus ar atlikimo klaidas.

Pabaigęs atlikti praktikos darbuose numatytas užduotis, studentas pagal bazėje galiojančius reikalavimus sutvarko savo darbo vietą, pildo reikalingą dokumentaciją. Praktikos darbų pabaigoje dėstytojas su studentais aptaria atlikimo procese iškilusius klausimus, užduočių atlikimo kokybę, atsižvelgdamas į tai pateikia praktinių ir teorinių žinių gilinimo rekomendacijas bei atlieka studento praktikos darbo įvertinimą.

Įgyjamos kompetencijos

Kompetencijomis grįstas studijų modelis siekia išugdyti keturias pagrindines kompetencijos sritis, kurias turi įgyti studentas baigdamas odontologijos studijas: profesionalumas, saugi ir efektyvi klinikinė praktika, į pacientą orientuotas gydymas ir odontologija visuomenėje, kurios savo ruožtu skirstomos į eilę kompetencijos kategorijų, įtvirtintų odontologijos studijų krypties apraše.

Atsižvelgiant į reikalingus įgyti studijų rezultatus – kompetencijas, praktikos darbų organizavimui ir dėstymui taikomi šie principai (2 pav.):

1. Profesionalumo;
2. Orientacijos į pacientą;
3. Holistinio požiūrio;
4. Aiškaus studijų rezultatų apibrėžimo;
5. Susiejimo su visuomenės sveikata ir profilaktika.

2 pav. Užsiėmimo organizavimo principai, atsižvelgiant į įgyjamas kompetencijas.

Dėstyimo ir studijavimo metodai

Dėstytojas, įvertinęs studentų žinių lygį bei patirtį, pasirenka kiekvienai nagrinėjamai temai ar klinikiniam atvejui labiausiai tinkamą dėstyimo metodą. Gali būti naudojami įvairūs dėstyimo metodai, kuriuos rekomenduoja Europos odontologijos studijų asociacija (angl. *Association for Dental Education*

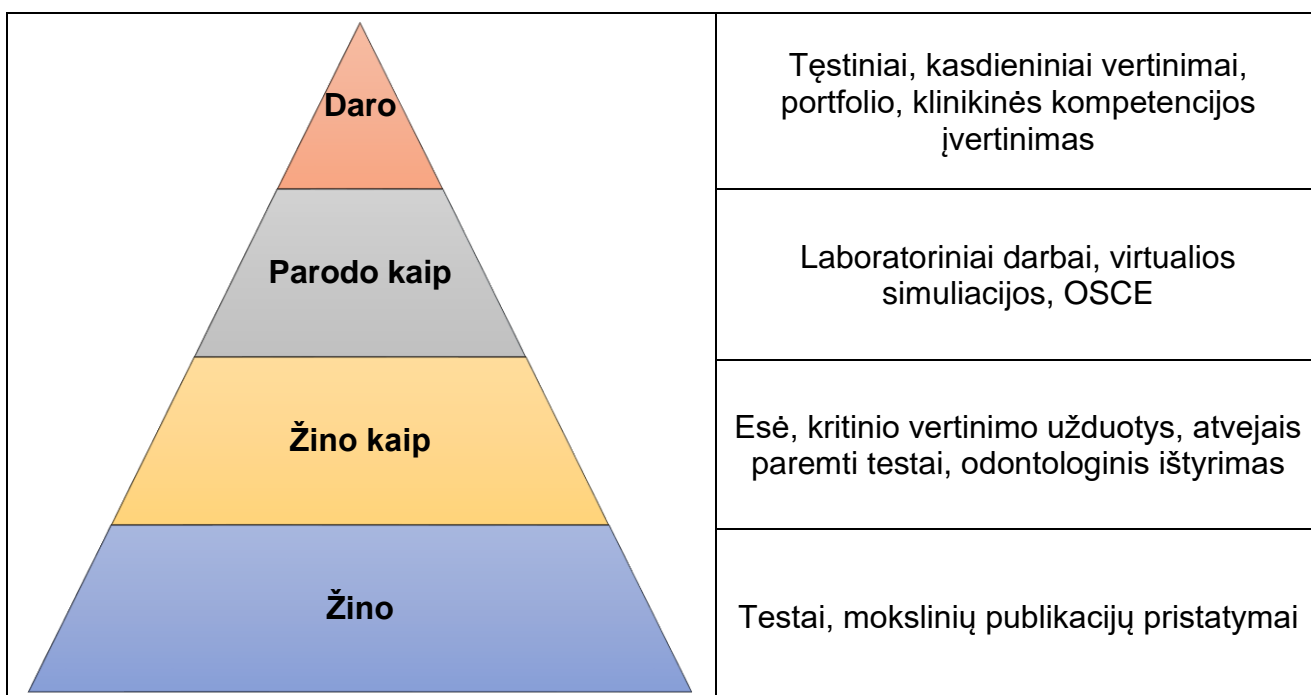
in Europe – ADEE) (1 lentelė). Visos dėstymo strategijos turi būti pritaikytos prie poreikių, tačiau pagrindinis tikslas yra koncentruotis į siekiamus studijų rezultatus, pasitelkiant kritinį mąstymą.

1 lentelė. ADEE rekomenduojami dėstymo metodai, labiausiai tinkantys (X) atskiroms kompetencijos sritims įgyti.

Dėstymo metodas	I Sritis. Profesionalumas	II Sritis. Saugi ir efektyvi klinikinė praktika	III Sritis. Į pacientą orientuotas gydymas	IV Sritis. Odontologija visuomenėje
Produktyvus nesėkmių mokymas	-	X	-	-
Slenkstinė sąvoka	X	X	-	-
Grįžtamojo ryšio mokymas	X	X	X	X
Numanomas mokymas	X	X	X	-
Kritinė refleksija	X	X	-	X
Vaidmenų atlikimas	X	X	X	X
Studentų mainų programos	X	X	-	X
Blokų grandinė	X	X	-	-
Socialinės komunikacijos priemonės	X	-	X	X
Slenkstinė sąvoka ir asmeniniu tyrinėjimu grįstas mokymasis	X	-	X	-
Pasakojimas	X	-	X	-
Koncentrinių ratų metodas	X	-	X	X

Vertinimas

Dėstytojas įvertina studentų parodytas žinias ir gebėjimus. Pasirenkamas labiausiai tinkamas vertinimo metodas, o pats vertinimas turi būti grindžiamas aiškiais kriterijais ir standartais, atsižvelgiant į užduoties pobūdį, kompetencijos lygį ir kitus kriterijus. Naudojant Miller piramidės principą, galima įvertinti studentų žinias skirtinguose pasirengimo lygiuose. Šis konceptualus modelis nurodo klinikinei kompetencijai reikalingus komponentus hierarchine tvarka – nuo pamatinių žinių bei jų pritaikymo žinojimo (žinoti, ir žinoti kaip) iki žinių praktinio pritaikymo dirbant su modeliu (parodyti kaip) ir demonstruojant kaip specialistas pritaiko žinias klinikinėje praktikoje (3 pav.). Modelio įgyvendinimas reikalauja, kad vertinimas būtų periodinis ir progresyvus, kaupiant pasiekimų aplanką – portfolio.

3 pav. Miller piramidė, demonstruojanti kompetencijų vystymo ir vertinimo modelį.

Ne mažiau svarbu taikyti vertinimo metodus ne tik pagal kompetencijos lygį, bet ir pagal kompetencijos sritis, kurias Odontologijos krypties ikidiplominių studijų gairėse rekomendavo Europos odontologijos studijų asociacija. Galima pasirinkti vertinimo metodą, priklausomai nuo įgyjamos kompetencijos (2 lentelė).

Svarbiausi odontologijos studijų vertinimo strategijos principai išskiriami ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtintame Odontologijos studijų krypties apraše (LR

švietimo ir mokslo ministro 2015 m. liepos 23 d. įsakymas Nr. V-799 „Dėl Odontologijos studijų krypties aprašo patvirtinimo“). Atsižvelgiant į minėto dokumento nuostatas ir ADEE rekomendacijas ikiklinikinių įgūdžių vertinimui rekomenduojama naudoti klinikinio įvertinimo ir atgalinio ryšio (angl. *clinical grading and feedback*), adaptyvaus įvertinimo (angl. *adaptive assessment*), pasiekimų dienyno/aplanko (angl. *reflective diaries / portfolios*) kompetencijų vertinimo metodus. Klinikinių praktikos darbų metu įgyjamiems įgūdžiams vertinti tinka visi ADEE rekomenduojami vertinimo metodai, išskyrus egzaminus, nes pastarieji taikomi baigiant kiekvieną modulį.

2 lentelė. Optimaliausi kompetencijų vertinimo metodai atskirose kompetencijų srityse pagal ADEE.

Vertinimo metodas	I Sritis. Profesionalumas	II Sritis. Saugi ir efektyvi klinikinė praktika	III Sritis. Į pacientą orientuotas gydymas	IV Sritis. Odontologija visuomenėje
Objektyvus struktūrizuotas klininis egzaminas (OSCE)	X	X	X	-
Klininis įvertinimas ir atgalinis ryšys	X	X	X	X
Vertinimo dienynai/aplankas	X	X	X	X
Ilgalaikis stebėjimas	X	X		X
Atgalinis ryšys	X	X		X
Klinikinės kompetencijos		X	X	X
Adaptyvus vertinimas	X	X	-	-
Rašytiniai egzaminai	X		X	X
Žodiniai egzaminai	X		X	X
Virtualūs testai	-	-	X	-
Įvertinimas darbo vietoje	X	-	X	X
Atvejo aptarimas	X	-	X	X

Studento ikiklinikinių ir klinikinių įgūdžių praktinis darbas vertinamas atsižvelgiant į keturias pagrindines kompetencijomis grįsto studijų modelio kompetencijos sritis: profesionalumą, saugią ir

efektyvią klinikinę praktiką į pacientą orientuotą gydymą ir odontologiją visuomenėje, pasirenkant tinkamus 5 lentelėje nurodytus formuojamojo vertinimo metodus, siekiančius konkrečių tikslų. Galutiniam praktikinio darbo vertinimui pasirenkamas įvertinimas darbo vietoje (angl. *workplace-based assessments*) ir tiesioginis procedūrinių įgūdžių stebėjimas (angl. *directly Observed Procedural Skills – DOPS*). Galutinį vertinimo balą sudaro išvedamas suminio kompetencijų balo ir vertinamos klinikinės procedūros aritmetinis vidurkis (3 lentelė, 4 lentelė).

3 lentelė. Studento ikiklinikinio darbo vertinimas pagal kompetencijomis grįstą studijų modelį.

Įgytos Kompetencijos	Kompetencijų kategorijos	Įvertinimas (balai)				Įvertinimas (balai)
		2	1,5	1	0	
1. Profesionalumas	Kiekvienai kategorijai priskiriamas maksimalus įvertinimas	2,5				10
	1. Laiko išnaudojimas ir punktualumas	2,5				
	2. Apranga	2,5				
	3. Empatija	2,5				
	4. Ergonomika	2,5				
2. Saugi ir efektyvi klinikinė praktika	Kiekvienai kategorijai priskiriamas maksimalus įvertinimas	3,33				10
	1. Infekcijų kontrolė	3,33				
	2. Teikiamos paslaugos kokybės auditas	3,33				
	3. Efektyvus resursų naudojimas	3,33				
3. Ikiiklinikinė procedūra	Atsineša į maksimalų įvertinimą iš aprašytų ir įvertintų procedūrų (kaip ir klinikinių)					10
	Įrašoma vertinama ikiiklinikinė procedūra					
Bendras įvertinimas (balais)	Išvedamas 1, 2, kompetencijų vidurkio (40%) + 3 kompetencijos įvertinimo vidurkio (60%). = aritmetinis vidurkis (bendrųjų (40%) ir gydymo procedūrų (60%)).					10

4 lentelė. Studento klinikinio darbo vertinimas pagal kompetencijomis grįstą studijų modelį.

Kompetencijos sritis	Kompetencijų kategorijos	Įvertinimas balais				Pažymys
		2	1.5	1	0	
1. Profesionalumas	1. Laiko išnaudojimas ir punctualumas	x				6,5
	2. Apranga			x		
	3. Empatija		x			
	4. Paciento dokumentacijos tvarkymas	x				
	5. Ergonomika				x	
2. Saugi ir efektyvi klinikinė praktika	1. Infekcijų kontrolė					
	2. Komandinis darbas					
	3. Galimų rizikų suvokimas ir valdymas					
	4. Teikiamos paslaugos kokybės auditas					
	5. Efektyvus resursų naudojimas					
3. Į pacientą orientuotas gydymas	1. Anamnezės surinkimas					
	2. Paciento ištyrimas					
	3. Gydymo plano sudarymas ir dokumentacija					
	4. Informacijos pacientui apie burnos/dantų būklę ir numatomą gydymą suteikimas					
	5. Nuskausminimas					
4. Odontologija visuomenėje	1. Profilaktika norint išvengti susirgimo					
	2. Profilaktika norint išvengti komplikacijų					
	3 Pacientų rizikos grupės pagal kriterijus – gretutinės ligos, amžius ir kita					
	4. Rizikos grupių pacientų gydymo ypatumai					
	5. Profilaktikos priemonių propagavimas					
1, 2, 3, 4 kompetencijų įvertinimas	Išvedamas 1, 2, 3, 4 kompetencijų įvertinimo vidurkis					
5. Klinikinė procedūra	Įrašoma vertinama klinikinė procedūra					
Bendras įvertinimas	Išvedamas 1, 2, 3, 4 kompetencijų + 5 kompetencijos įvertinimo aritmetinis vidurkis					

Refleksija

Praktikos darbų pabaigoje dėstytojas su studentais aptaria darbų procesą, jo metu iškilusius klausimus, pasiektus rezultatus, praktikinių užduočių atlikimo kokybę, etapus, kurie pavyko gerai ir kuriuose pasitaikė atlikimo klaidų, pateikia rekomendacijas studentų praktikinių ir teorinių žinių gilinimui.

Raktiniai klausimai:

- Kas pasisekė?

- Kokių kilo sunkumų?
- Kaip galima būtų išvengti jų ateityje?
- Kokie veiksmai buvo naudingi?
- Kokia grupė padarė pažangą ir kodėl?

Klausimai apibendrinimui:

- Ar pasiekėme, ką buvome užsibrėžę?
- Ką sužinojome apie užduoties turinį?
- Kaip kitą kartą galėtume bendradarbiauti geriau?
- Ar įgytos žinios/supratimas, gebėjimai pakankami, ar praktikinė užduotis suprasta ir įsisavinta?

Praktikos darbų pabaigoje dėstytojas pagal nustatytą tvarką vertina studentų praktikinį darbą. Jei praktikinė užduotis atliekama per keletą užsiėmimų, jos vertinimas atliekamas po visiško užduoties užbaigimo.